

„TŪKSTANTMEČIO MOKYKLŲ“ PROGRAMA KULTŪRINIS UGDYMAS

TINKLALAIDE+REKOMENDACIJA nr. 11

Epizodo tema: „Mokyklų iššūkiai ir kultūrinis ugdymas. Kodėl ilgalaikės veiklos veikia?“

Šioje kultūrinio ugdymo temai skirtoje laidoje kalbėjomės apie kultūros ir švietimo sričių dermę, pasitelkiant kultūros profesionalų (-ių) patirtį ugdymo praktikoje.

Tinklaidėje dalyvavo:

- Gintė Žulytė – medijų antropologė, kino edukatorė, Europos kino raštingumo patarimosios grupės narė, VšĮ „Meno avilys“ bendrasteigėja ir projektų vadovė
- Renata Miškinienė – Anykščių Jono Biliūno gimnazijos medijų meno (filmų kūrimas) mokytoja metodininkė bei gimnazijos bibliotekininkė
- Eglė Paulauskienė – „Tūkstantmečio mokyklų“ kultūrinio ugdymo srities ekspertė

Pokalbj vedė ir moderavo Viktorija Urbonaitė.

„Tūkstantmečio mokyklų” programoje vienas iš kultūrinio ugdymo tikslų yra ilgalaikės kultūrinio ugdymo veiklos mokiniams (-ėms) bei ilgalaikiai tikslingi mokymai pedagogams (-ėms). Tad laidoje su pašnekovėmis aptarėme ne tik mokyklų ir kultūros srities profesionalų bendradarbiavimo naudą ugdymo praktikoje, bet ir tai, kaip kultūrinio ugdymo veiklos gali padėti spręsti mokyklų bendruomenių iššūkius. Taip pat pasidalijome gerą patirtimi apie ilgalaikį kultūrinio ugdymo projektą, kino edukacijos srityje Anykščių Jono Biliūno gimnazijoje.

ĮŽANGA

Pastaraisiais metais vis dažniau kalbama apie dviejų sričių, švietimo ir kultūros, sintezę ugdymo praktikoje. Kūrybiškų metodų taikymas ne tik kultūros, bet ir švietimo srityje tampa vis aktualesnis. Atsiranda labai aiškios galimybės integruoti kultūrinį ugdymą, siekiant didesnio mokinių įsitraukimo, t. y. kūrybiški metodai, tikslingai taikomi bet kurio dalyko pamokoje, gali paskatinti mokinių motyvaciją mokytis. Kultūrinis ugdymas yra ir kaip vienas iš įrankių kūrybiškumo ir kritinio mąstymo ugdymui, ir kartu įgalina naujai permąstyti patį ugdymo procesą, atrasti ir taikyti naujus mokymo ir mokymosi metodus.

2024 m. vasario pradžioje UNESCO konferencijoje Abu Dabyje buvo priimtos UNESCO kultūrinio ir meninio ugdymo gairės, kuriose teigiama, kad kultūra ir menas yra būtini visapusiškam asmenybės ugdymui ir gali padėti vystyti platų socioemocinių, kognityvinių ir elgsenos įgūdžių spektrą, puoselėti jautrumą

natūraliai aplinkai, gerinti tarpkultūrinį supratimą. Kaip teigė UNESCO generalinės direktorės pavaduotoja švietimui Stefania Giannini, „švietimas ir kultūra yra tarpusavyje susiję. Pats švietimas yra kultūrinis procesas – jo turinys, praktikos ir mokymo(si) būdai yra giliai įsišakniję kultūroje ir jos formuojami. Kita vertus, kultūra lemia, kaip mes suprantame save, savo praeitį ir ateitį <...>“

Kultūra plačiąja prasme ir atsirandančios naujos menų disciplinos (pvz., šiuolaikiniai scenos menai: šokis, cirkas, teatras, muzika; šiuolaikiniai vizualieji (tarpdisciplininiai) menai) pasižymi atvirumu ir įtraukumu, o sėkmingas kūrybinis procesas – ne mažiau vertingas kaip ir pasiektas rezultatas. Tai galioja kalbant tiek apie kūrybiškų metodų taikymą ugdymo procese, tiek apie meninių praktikų prieinamumą, kuris itin svarbus siekiant personalizuoti ugdymą(si). Šiuolaikinės meninės praktikos itin palankios siekiant atitikti individualius vaikų poreikius ir mažinti socialinę, ekonominę, kultūrinę atskirtį. Šias metodikas galima pasitelkti kuriant palankų psichologinį klimatą mokykloje (pvz., sprendžiant patyčių klausimus), (TŪM rekomendacijų leidinys).

Lietuvoje vis labiau aktualizuojama kultūrinio ugdymo vertė, mokyklos plėtoja ir stiprina bendradarbiavimą su įvairias kultūrinio ir meninio ugdymo veiklas siūlančiomis organizacijomis, kultūros praktikais (-ėmis), tačiau, pasak švietimo ir kultūros specialistų (-čių), Lietuvoje kultūriniam ugdymui vis dar trūksta sisteminio požiūrio bei glaudesnio ryšio tarp formalaus ir neformalaus švietimo. Galima išskirti kelias sritis, kurias rekomenduotina plėtoti ir stiprinti ateityje:

- Įvestuoti į kultūrinio ugdymo poveikio tyrimus Lietuvoje. Tai svarbu, siekiant stebėti kultūrinio ugdymo įtaką, poveikį ir remiantis tyrimų duomenimis priimti sprendimus. Lietuvoje tokių tyrimų trūksta.
- Skirti dėmesį mokytojų kompetencijų stiprinimo veikloms ir kvalifikacijos tobulinimo programoms kultūrinio ugdymo srityje. Suteikti tinkamas sąlygas mokytojams (-ojoms) gerinti supratimą, kaip kultūrinis ugdymas prisideda prie skirtingų kompetencijų ugdymo, asmens ir visuomenės gerovės.
- Skatinti ilgalaikes kultūrinio ugdymo veiklas. Skirti dėmesį ne tik pavienėms trumpalaikėms veikloms, bet orientuotis ir į ilgalaikes

kultūrinio ugdymo veiklas, kurios grindžiamos ilgalaikiu kultūros praktikų (-ių) ir mokyklų bendradarbiavimu, stiprinančiu bendrąsias mokinių kompetencijas ir keičiančiu formaliojo ugdymo praktiką.

Švietimo pažangos programa „Tūkstantmečio mokyklos“ (toliau tekste TŪM)

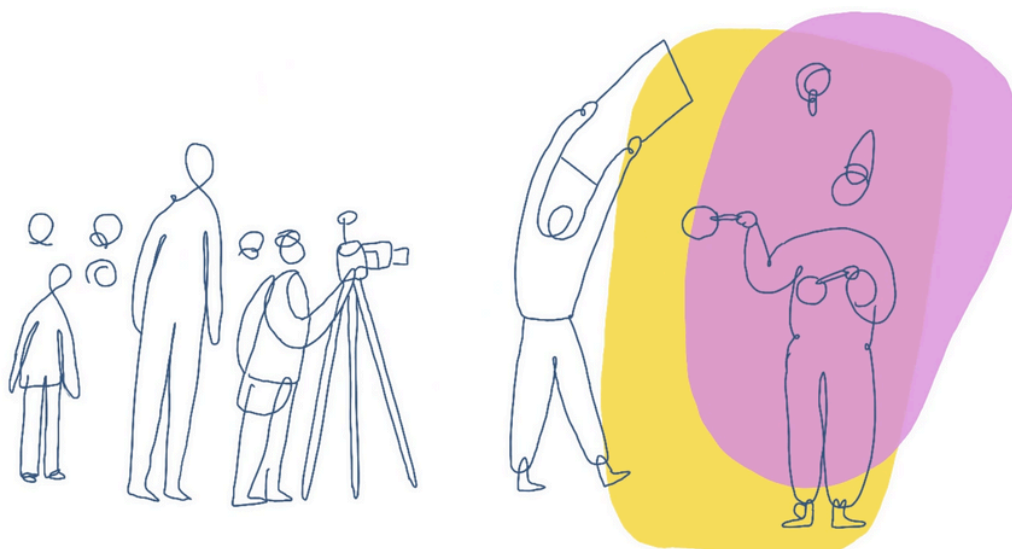
Šios programos tikslas – mažinti mokinių pasiekimų atotrūkius ir sukurti integralias, optimalias ir kokybiškas ugdymo (si) sąlygas kiekvienoje savivaldybėje. Programą sudaro mokyklų tobulinimo sritys, kurios aktyviai sąveikauja viso projekto metu: lyderystė veikiant, įtraukusis ugdymas, STEAM ugdymas bei kultūrinis ugdymas.

Kultūrinis ugdymas (toliau tekste KU) programoje apibrėžiamas kaip veiklos, kurių metu pasitelkiama kultūra, menas ar (ir) menininkai (-ės); bendradarbiaujama su menininkais (-ėmis), kūrėjais (-omis), kultūros ir meno institucijomis; kūrėjai (-os) pasitelkiami mokyklos bendruomenės ir asmenybės ūgčiai bei mokymo(si) pažangai. Kultūrinis ugdymas gali vykti bent trimis vienas kitą papildančiais būdais: saviraiška, žinių ir gebėjimų įgijimu, dalyvavimu.

Išskiriami sėkmingo kultūrinio ugdymo požymiai:

- **veiklų ilgalaikiškumas ir tvarumas: įgyvendinamos veiklos trunka ne trumpiau kaip 3 mėnesius ir ne mažiau kaip 60 kontaktinių valandų; veiklomis sustiprinamos mokytojų ir mokinių kompetencijos, kuriamos ir (ar) stiprinamos kultūrinio ugdymo tradicijos;**
- organizacijų (kūrėjų ir menininkų) profesionalumas: su mokytojais (-omis) ir mokiniais (-ėmis) dirba savo sričių profesionalai;
- veiklų aktualumas ir bendruomenės įgalinimas: veiklos turi būti šiuolaikiškos ir aktualios, padedančios mokyklos bendruomenei tobulinti pasirinktus veiklos aspektus; bendrų veiklų metu atrandami nauji ugdymo būdai, reflektuojama, vertinamas esamų ir naujų veiklų prasmingumas;
- veiklos vykdomos kompleksiskai, derinant visus tris vienas kitą papildančius būdus: saviraišką, žinių ir gebėjimų įgijimą, dalyvavimą.

Šia programa ir siekiama skirti dėmesį vertę kuriančioms kompetencijų stiprinimo veikloms kultūrinio ugdymo srityje, taip pat ilgalaikėms, tvarioms kultūrinio ugdymo veikloms mokyklų bendruomenėms, bendradarbiaujant su kultūros srities praktikais (-ėmis).

Kodėl ilgalaikės kultūrinio ugdymo veiklos?

Į(si)traukimas: mokiniai (-ės), mokytojai (-jos), kultūros praktikai (-ės)

Ilgalaikės veiklos yra vienas iš kultūrinio ugdymo srities prioritetų, įgyvendinant TŪM programą. Siekiant pokyčio mokyklos bendruomenėje, reikalingas nuoseklus darbas ir bendro, sutarto tikslo siekimas. Stiprinant kultūrinio ugdymo veiklas ir jų kokybę mokyklose svarbus ir bendradarbiavimas su kultūros srities praktikais (-ėmis), kultūros organizacijomis. Tvarių ir pasitikėjimu grįstų ryšių su partneriais (-ėmis) sukūrimui taip pat reikalingas laikas, todėl ilgalaikės kultūrinio ugdymo veiklos ilgalaikėje perspektyvoje yra efektyvesnės ir tvaresnės nei trumpalaikės. Kultūros srities praktikų (-ių) dalyvavimas ugdymo(si) procesuose gali daryti įtaką didesnei mokinių motyvacijai įsitraukti į mokymąsi, suprasti jo prasmę, mažina psichologinį atstumą tarp mokytojų ir mokinių, ugdymo(si) procesas praturtinamas naujomis patirtimis, o tai ilgainiui padeda mokytojams (-ojoms) kurti kokybišką, visus mokinius (-es) įtraukiantį ugdymo procesą (Kūrėjų vaidmuo sprendžiant ugdymo problemas mokyklose. Tyrimo ataskaita (2017)).

Ilgalaikių veiklų metu skiriama laiko ne tik veiklų įgyvendinimui, bet ir pasiruošimui veikloms: jų pagrindimui, reikalingumui (atrinkimas, derinimas su formalioju ugdymu, tikslingumas, tikslinės auditorijos parinkimas) ir įsivertinimui (refleksijai) veikloms pasibaigus. Tikslingas laiko skyrimas ilgalaikėms kultūrinio ugdymo veikloms, siejimas su ilgalaikiais ugdymo planais skatina kitaip pažvelgti ir į būsimas veiklas, t. y. kaip į galimybes išmokti kažko naujo (ne tik kaip į trumpalaikę pramogą ar šventę). Remiantis Anne Bamford atliktu išsamiu globaliu meninio ugdymo įtakos mokymuisi tyrimu (2006) galima daryti išvadą, kad mokyklose, kuriose užtikrinamas visapusiškas kultūrinis ugdymas, vaikų pasiekimai yra geresni nei tose, kuriose kultūrinio ugdymo galimybės mažesnės (remiantis TŪM rekomendacijų leidiniu).

Gintė Žulytė – medijų antropologė, kino edukatorė, Europos kino raštingumo patariamąsios grupės narė, VŠĮ „Meno avilys“ bendrasteigėjė ir projektų vadovė

„Žodžiu, viena mokykla suteikia galimybes, suteikia erdvę tą projektą vystyti, skatina mokytojų bendradarbiavimą, nes suvokia, kad kultūrinis ugdymas tikrai atveria puikią erdvę integruoti įvairias temas, integruoti dalykus. Kiti administracijoje, tuo tarpu, linkę galbūt labiau

kreipti dėmesį į reitingus mokyklos ir gal tada, na, ne tiek svarbu, jų manymu, yra kultūrinis ugdymas. Bet, man atrodo, kad jeigu iš tikrųjų yra paruošta mokytojų komanda dirbti kartu ir ateina kultūros partneris su kokybiška veikla, su kokybišku projektu, tada mes išnaudojam tikrai pilnai tą projekto kultūrinį potencialą ir tiesiog, aš sakyčiau, mokiniai ne tik įgauna žinių per tą visą procesą, bet didžiausias poveikis, mes esam net tokį tyrimą darę šiek tiek, didžiausias poveikis iš tikrųjų vyksta per mokinių bendrąsias kompetencijas ir specialiąsias kompetencijas. Ir tada jie įgiję tų kompetencijų, jie jau kitaip mokosi. Jie kitaip dalyvauja mokymosi, ugdymo procese ir tai yra, man atrodo, labai svarbu. Tik mes apie tai dar nedaug kalbame.“

Apibendrinant, ilgalaikės kultūrinės ugdymo veiklos gali sukurti pridėtinę vertę tiek mokiniams (-ėms), tiek mokytojams (-ojoms):

Mokiniam (-ėms):

1. Padeda ugdyti bendrąsias kompetencijas

Ilgalaikės kultūrinės veiklos leidžia mokiniams (-ėms) išreikšti savo kūrybinį potencialą. Tai suteikia galimybę nuosekliai plėtoti meninius gebėjimus, mąstyti kūrybiškai ir išbandyti įvairius saviraiškos būdus. Kūrybiškumas yra svarbus ir akademiniam kontekste, nes jis ugdo problemų sprendimo įgūdžius, kritinį mąstymą. Integruojant mokomuosius dalykus per kūrybines praktikas, įgaunama ne tik žinių, bet ir ugdomos kompetencijos, tokios kaip kūrybiškumas, kultūrinė, pažinimo, pilietiškumo ir kt.

2. Skatina emocinę raidą ir padeda kurti socialinius ryšius

Kultūrinės veiklos dažnai susijusios su komandinio darbo, empatijos ir tarpusavio bendradarbiavimo ugdymu. Mokiniai (-ės) dalyvauja grupinėse veiklose, kurios gali stiprinti tarpusavio ryšius, skatinti bendradarbiauti, spręsti konfliktus ir gerbti vieni kitus.

3. Ugdomas kultūrinis sąmoningumas ir tolerancija

Dalyvavimas įvairiose kultūrinėse veiklose padeda mokiniams (-ėms) geriau suprasti skirtingas kultūras, tradicijas ir vertybes. Tai skatina toleranciją ir atvirumą įvairioms pasaulėžiūroms, ypač aktualu globaliame ir daugiakultūriame pasaulyje.

4. Skatinamas pasitikėjimas savimi

Mokiniai (-ės), dalyvaudami ilgalaikiuose kultūriniuose projektuose, dažnai įgyja pasitikėjimo savo gebėjimais, drąsiau ir laisviau reiškia savo nuomonę, nebijo suklysti, geba prisiimti atsakomybę už savo pasirinkimus.

5. Gali pagerinti akademinis rezultatus

Kultūrinės veiklos / kūrybiški metodai, tinkamai integruojami į mokymo(si) procesą, gali turėti teigiamą poveikį akademiniam pasiekimams. Kūrybiškos ir praktinės veiklos ugdo analitinį ir kritinį mąstymą, skatina aktyvesnį įsitraukimą, gebėjimą analizuoti sudėtingus dalykus. Mokiniai (-ės) geba sujungti skirtingus dalykus, sieti juos su realiu gyvenimu, spręsti problemas (patirtinis, kontekstinis mokymasis ir pan.).

Mokytojams (-joms):

1. Užtikrina nuolatinį profesinį tobulėjimą

Mokytojai (-ojos) gali patobulinti pamokų organizavimą, išmokti ir taikyti naujus metodus ir priemones, kaip įtraukti mokinius (-es) į veiklas, kaip efektyviai dirbti su grupėmis ir kaip išlaikyti mokinių motyvaciją pamokų metu.

2. Sudaro sąlygas glaudesniai bendradarbiavimui

Ilgalaikės kultūrinės veiklos dažnai reikalauja glaudaus bendradarbiavimo su kitais mokytojais (-omis), kultūros organizacijoms, kultūros srities praktikais (-ėmis). Tai suteikia galimybę mokytojams (-ojoms) plėtoti profesinius tikslus ir dalytis patirtimi su kolegomis (-ėmis). Planuojamas ilgalaikis bendradarbiavimas tiek su vietos, tiek su nacionalinio ar tarptautinio lygmens kultūros institucijomis ir iniciatyvomis, turinčiomis ilgalaikių kultūrinio ugdymo projektų įgyvendinimo patirtį (pvz.: muziejais, bibliotekomis, kultūros centrais, meno mokyklomis, nevyriausybinėmis organizacijomis ir kt.), tiek su individualiais kūrėjais (-omis), lemtų didesnę kokybinę pokytį, sprendžiant problemas mokyklose.

3. Stiprinamas mokytojo (-os) ir mokinio (-ės) ryšys

Kultūrinės veiklos dažnai leidžia mokytojui (-ai) geriau pažinti savo mokinius (-es), jų stipriąsias ir silpnąsias puses, o tai gali padėti kurti glaudesnę ir produktyvesnę santykį.

4. Sudaromos sąlygos įvairesniai ugdymo turiniui

Kultūrinės veiklos gali praturtinti mokymo(si) turinį, suteikdamos jam daugiau įvairovės ir kūrybiškumo. Taikant kūrybiškus metodus bet kurio dalyko pamokose, skatinamas mokinių smalsumas, įsitraukimas ir dėmesio koncentravimas. Mokymosi procesas – įdomesnis tiek mokiniui (-ei), tiek mokytojui (-ai).

Sėkmingam ir sistemingam kultūrinio ugdymo integravimui į formaliojo ugdymo praktikas reikalingas nuolatinis mokyklos bendruomenės dėmesys, bendradarbiavimas tarpusavyje ir su išorės partneriais iš kultūros srities. Čia pateikiamos kelios rekomendacijos, į ką svarbu atkreipti dėmesį planuojant ilgalaikes kultūrinio ugdymo veiklas:

- **Aiškūs tikslai ir uždaviniai:** svarbu aiškiai apsibrėžti kultūrinio ugdymo tikslus ir uždavinius mokykloje: ką norima pasiekti, kokios problemos bus

sprendžiamos ilgalaikėje perspektyvoje? Pavyzdžiui, kūrybiškumo ir kritinio mąstymo skatinimas, mokinių motyvacijos didinimas, lietuvių kalbos ir literatūros patikrinimų ar egzaminų rezultatų gerinimas ir pan. Ilgalaikės kultūrinio ugdymo praktikos leidžia sukurti tvarius ir iš anksto numatomus pokyčius.

- **Susitarimai:** planuojant kultūrinio ugdymo veiklas, siekite, kad tikslai, siekiami rodikliai, uždaviniai ir rezultatai būtų aiškūs tiek mokyklos administracijai, tiek mokytojams (-oms), tiek ir mokiniams (-ėms).
- **Kultūrinio ugdymo integracija į bendrojo ugdymo programas:** rekomenduojama kultūrinės veiklas / temas integruoti į įvairius mokomuosius dalykus ir mokykloje stiprinti kolegų (-ių) bendradarbiavimą tarpusavyje (pvz. integruotų pamokų ciklai, patyriminės veiklos, STEAM, įvairūs projektai ir pan.).
- **Partnerystės su kultūros organizacijomis, kultūros praktikai (-ėmis):** ilgalaikis bendradarbiavimas tiek su vietos kultūros bendruomene, tiek su kultūros atstovais (-ėmis) iš kitų miestų praplečia veiklų, žinių ir patirčių ribas tiek mokytojams (-oms), tiek ir mokiniams (-ėms).
- **Mokyklos ir vietos bendruomenės įtraukimas:** organizuokite kultūrinius renginius, kuriuose dalyvautų tėvai, globėjai (-os), mokyklos alumnai (-ės) ir vietos bendruomenės nariai (-ės) – tai gali būti parodos, koncertai, kūrybinės dirbtuvės ar bendri projektai.

Renata Miškinienė – Anykščių Jono Biliūno gimnazijos medijų meno (filmų kūrimas) mokytoja metodininkė bei gimnazijos bibliotekininkė

„<...> Todėl, kad buvo laikas, kai aš labai intensyviai dirbdavau kviesdama moksleivius į kino klubą, pasakodavau, kas tai yra, ką mes galime patirti, dabar man to daryti nereikia. Todėl, kad patirtis yra tokia. Mes visą laiką surengiame Anykščių miesto šventės metu

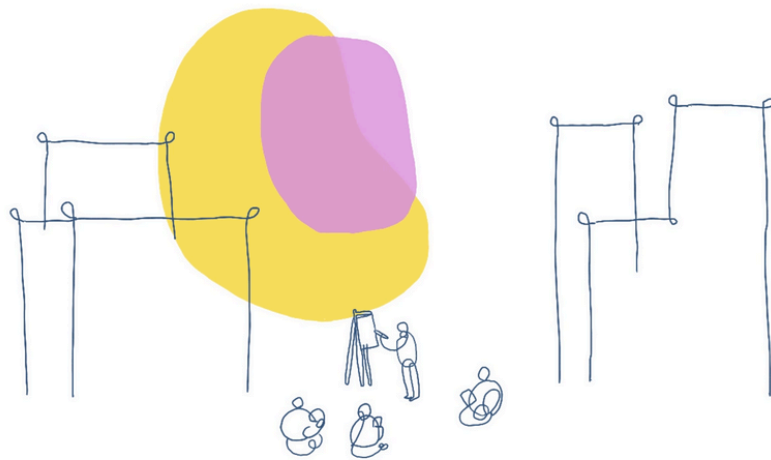
didžiulį kino vakarą kultūros centro salėje ir ta salė būna sausakimša ir pačių jaunų žmonių, bet ir tėvelių, ir kaimynų, ir vadybininkų kultūros, ir šiaip visuomenės atstovų. Ateina žiūrėti mokinių kino labai įvairių profesijų žmonės, kurie tiesiog sakė – „mes jau tapom jūsų kino klubo fanais, mes žinome, kad jūs atnešit labai įdomius projektus,

labai įdomų požiūrį.“ Ir kas man labai svarbi mintis yra tai, kad pagaliau jaunimas, kaip kūrėjai, yra pripažįstami suaugusių žmonių.“

- Nuolatinis tobulėjimas ir patirties sklaida: įgyvendinat kultūrinio ugdymo veiklas labai svarbus mokytojų kompetencijų tobulinimas kultūrinio ugdymo srityje ir dalinimasis gerosiomis praktikomis tarpusavyje. Kiekvieni mokymai, konferencija, seminarai ar kūrybinės dirbtuvės, kuriuose sudalyvausite, suteiks ne tik naujų patirčių, bet ir naujų bendradarbiavimo galimybių su įvairiausiomis organizacijomis, bendraminčiais (-ėmis), kurie (-ios) jau turi patirties įgyvendinant kultūrinio ugdymo veiklas.
- Veiklų įvairovė ir galimybės: pasidomėkite ir prisijunkite prie jau vykstančių kultūrinio ugdymo iniciatyvų Lietuvoje, stiprinkite ilgalaikį bendradarbiavimą su savo miesto, savivaldybės kultūros srities bendruomene, kurkite integruotą ugdymo turinį savo mokykloje, bendradarbiaujant su kolegomis (-ėmis). Siekite įvairias išvykas su mokiniais (-ėmis) už mokyklos ribų su ugdymo procesu, kad kultūrinės patirtys ilgainiui taptų nuoseklia mokymo(si) proceso dalimi.
- Kultūros paveldo ir šiuolaikinio požiūrio derinimas: į kultūrinio ugdymo veiklas įtraukite tiek tradicinius, tiek šiuolaikinius kultūros aspektus. Mokyklos gali organizuoti užsiėmimus, kuriuose mokiniai (-ės) mokytųsi apie tautinį paveldą ir kartu būtų skatinami kurti šiuolaikines kultūrinės išraiškas.
- Kūrybiškumo skatinimas įveiklinant naujas technologijas: pasitelkite šiuolaikines technologijas ir skaitmenines platformas, kad mokiniai (-ės) galėtų kurti, dalintis ir analizuoti kultūrinės formas, tokias kaip skaitmeninis menas, virtualūs turai, garso ar vaizdo kūrimas.
- Grįžtamasis ryšys ir poveikio vertinimas: rekomenduojama reguliariai vertinti įgyvendinamus projektus ir / ar veiklas, analizuoti mokinių ir pačių mokytojų atsiliepimus, fiksuoti grįžtamąjį ryšį, kad būtų galima vertinti veiklų poveikį mokymo(si) procesams.

Nesvarbu, ar imsitės visų žingsnių, ar išbandysite tik kelis, realiausiai įgyvendinamus konkrečiu atveju ar tiesiog lengviausius. Svarbu nuoširdžiai bandyti ir stebėti, kas veikia ir kuria prasmę jums ir jūsų bendruomenei.

Gintė Žulytė: „Aš gal kažkaip norėčiau pateikti rekomendaciją mokytojams. Man atrodo, kad siūlyčiau mokytojams pagalvoti, pirmiausia, apie save ir pagalvoti – kokia man galbūt kultūros, meno sritis artimiausia? Gal aš mėgstu šokį, gal muziką, gal tai teatras, o gal kinas, ir tada vaikščioti į konferencijas, jeigu tik turit laiko. Internete ieškoti išteklių, nes tikrai yra organizacijų, kurios siūlo būtent tokius projektus. Tada antras žingsnis – surasti kolegas, juos kažkaip angažuot į šią veiklą, susitarti su administracija, ir man atrodo, kad tikrai durys atsivers, ir, aišku, nebijoti eksperimentuoti.“

Ilgalaikių kultūrinio ugdymo projektų patirtys Lietuvoje

Lietuvos mokyklos įgyvendina įvairias ilgalaikes veiklas, dalyvauja įvairiuose kultūrinio ugdymo projektuose, kurių visų nėra galimybės pristatyti šiame dokumente. Šiose rekomendacijose suteikiama galimybė susipažinti su iniciatyva „Kultūrinės edukacijos intervencijos: patirtys ir patarimai“ (tai Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos, bendradarbiaujant su Kultūros bei Švietimo, mokslo ir sporto ministerijomis, įgyvendinamo nacionalinio projekto „Kultūrinės edukacijos sistemos modernizavimas“ sudėtinė dalis).

2021–2022 mokslo metais 40-yje bendrojo ugdymo mokyklų 10-yje Lietuvos apskričių, vykdant ilgalaikius kultūrinio ugdymo projektus, į formalųjį švietimą buvo integruoti kūrybiški ugdymo metodai ir formos, o projektams baigiantis – aprašytos įgytos patirtys ir pateiktos rekomendacijos švietimo ir kultūros sektorių atstovams (-ėms).

Projektai buvo siekiama lavinti mokinių kūrybiškumą ir kritinį mąstymą, padėti gilinti bendrojo ugdymo programos dalykų žinias, ugdyti XXI a. kompetencijas ir įgūdžius, kurie stiprina motyvaciją siekti išsikeltų tikslų, yra svarbūs gerovei, mokymuisi, bendrumo jausmui, aktyviam pilietiškumui, socialinei įtraukčiai. Projektai sujungė bendrojo ugdymo mokyklas bei įvairių sričių kultūros, kūrybos ir mokslo profesionalus (-es), švietimo ekspertus (-es) ir tyrėjus (-as).

Plačiau su projektai ir po projektų pateiktomis rekomendacijomis galima susipažinti [šioje apžvalgoje](#).

Žemiau pateikiamos kelios glaustos rekomendacijos iš šios apžvalgos:

- Rekomenduojama dar prieš prasidedant veikloms su projekte dalyvaujančiais kultūros praktikais (-ėmis), susitikti ir aptarti mokyklos lūkesčius dėl veiklų tikslo ir uždavinių, tvarkaraščio ir jo suderinimo su pamokomis, mokytojų įsitraukimo į veiklas ir technines mokyklos galimybes, taip užtikrinti sąlygas sklandžiam bendram darbui.
- Rekomenduojama glaudžiai bendradarbiauti su mokyklos administracija. Administracija turi būti suinteresuota ir palaikyti ilgalaikes kultūrinio ugdymo veiklas, sudaryti mokytojams (-oms) sąlygas dalyvauti.
- Rekomenduojama ilgalaikiuose kultūrinio ugdymo projektuose su kultūros srities praktikais (-ėmis) dalyvaujančioms mokykloms apsvarstyti siūlymą, kad su įvairiomis veiklomis atvykstantys kultūros praktikai (-ės) dirbtų su vienos klasės mokiniais (-ėmis), o ne su grupe, sudaryta iš kelių klasių moksleivių. Dirbant su viena klase lengviau derinti susitikimų grafiką, dirbdami su savo bendraklasiais (-ėmis) mokiniai (-ės) jaučiasi laisviau, nuosekliau palaiko ryšį ne pamokų metu, yra labiau įsitraukę į bendrą kūrybinį darbą.
- Rekomenduotume į veiklas įsitraukti klasės auklėtojas (-jus) arba mokytojus (-jas) iš dalyvaujančių moksleivių klasių. Taip kultūros praktikų (-ių) vedami užsiėmimai daug lengviau koreliuotų su įvairių dalykų pamokomis (pavyzdžiui, per lietuvių kalbos pamokas mokiniai (-ės) galėtų rašyti scenarijus pagal skaitomus kūrinius ir pan.), klasės auklėtojai (-ai) (ar klasę mokančiam ugdytojui (-ojai)) atsirastų papildoma galimybė stebėti jaunuolių patirtis, augimą bei stiprinti ryšį su klase per bendras veiklas, kūrybą.

- Skatinama ne tik dirbti įvairiose mokyklos erdvėse, bet ir patyrinėti artimiausią aplinką – kultūrinį miestą. Išsikėlus aktualiausias temas, iššūkius ar klausimus, mokyklos ir kultūrinės miesto erdvės yra puikus įrankis visa tai tyrinėti ir mokytis.
- Jei planuojamos baigiamosios mokinių darbų rezultatų peržiūros, rekomenduojama jas surengti ne mokyklos erdvėse, o kitoje miesto ar miestelio erdvėje (kino salėje, kultūros centre, bibliotekoje, muziejaus erdvėje ar pan). Į renginius rekomenduojama pakviesti platesnę miesto ar miestelio bendruomenę, mokyklos administraciją, projekte nedalyvavusius mokytojus (-jas) ir mokinius (-es). Baigiamieji renginiai turėtų būti šventė, užbaigianti įdomų ir prasmingą mokymo(si) procesą ir leidžianti pasidžiaugti puikiais jaunų žmonių kūrybos rezultatais.
- Veiksmingos patyriminės dienos mokytojams (-joms), kai „gyvai“ išbandomi įvairūs metodai. Taip pat veikia kolegų (-ių) lankymasis vienas kito integruotose pamokose ir tų pamokų aptarimas, dalijimasis idėjomis bei bendradarbiavimas su kitomis mokyklomis – dalijimasis patirtimi didina dalyvių motyvaciją, skatina tobulėti. Dėl to rekomenduojama mokyklose sukurti konstruktyvaus grįžtamojo ryšio tarp kolegų (-ių) kultūrą, skirti laiko mokytojų vidinei refleksijai.

Anykščių Jono Biliūno gimnazijos kino edukacijos patirtys

Renata Miškinienė: „Iš tikrųjų, vadovauju Jono Biliūno gimnazijos kino klubui jau tryliką metų, ir tryliką metų labai intensyviai dirbam su kino edukacija, ir šitoj srity mūsų pasirinkti projektai ir vykdomi projektai, jie turi tą ilgalaikio projekto statusą. <...> Mūsų gimnazijoje kino edukacijos patirčių ilgalaikiai

dalykai atvėrė naujas galimybes. Jei seniau mes turėdavome tik būrelį, užtat ir vadinu, žaisdavome kiną įvairiu laiku – po pamokų, kažkada tai tenais, savaitgaliais, kada mums širdis dainuodavo būti su kinu. Tiesiog mokykla pamatė, kad mokinių susidomėjimas ir ta pridėtinė vertė tiesiog išauga. Taip atsirado kino pamokos. Ir vienuoliktose, dvyliktose klasėse iš pasirenkamųjų menų dalykų mes turime kino pamokas, ir štai mes turime fiksuotą laiką, kada mes labai nuosekliai dirbame su tuo, gilinamės į personažus, į charakterius, į situacijas, į įvairius dalykus, iš ko susideda kinas, ir nukeliamume iki kūrybinio proceso.“

Kino edukacijos ilgalaikio kultūrinio ugdymo veiklos projekto „Kinas – šimtas metų jaunystės“ / org. k. „Le Cinéma, cent ans de jeunesse“ Anykščių Jono Biliūno gimnazijoje patirtys. Projekto trukmė 9 mėnesiai.

Dabarties ugdymo sampratoje „raštingumo“ sąvoka ganėtinai pakitusi. Kompetencijomis grįstas ugdymas kompleksiskai ir integruotai skaitymo, rašymo, skaičiavimo gebėjimus papildo ir audiovizualinio raštingumo būtinybe. Ugdyti pasakojimo vaizdais / garsais kultūrą šiandien nepaprastai svarbu. Kino edukacijos veiklos ir patirtys teikia visokeriopą naudą. Šioje veikloje naudojami metodai – stebėjimo, kritinio mąstymo, kūrybiškumo, komandinės veiklos, sprendimų priėmimo – ugdo asmenybės brandą, skatina pasaulėžiūros augimą. Dalyvaujantys patiria, jog kūrybinio produkto kūrimas yra ilgalaikis, iššūkių kupinas ir kartu įtraukiantis procesas. Šis procesas yra unikali ir kupina atradimų patyriminio ugdymo(si) erdvė. Tam, jog sukurtum filmą, būtina tyrinėti aplinką, atpažinti savo / kitų jausmus bei išgyvenimus ir rasti jiems paveikiausius audiovizualinius perteikimo būdus – tai lėtosios edukacijos kokybinis tikslas. Ilgalaikis kultūrinis vyksmas padeda koncentruotis ir gilintis į temą, ieškant kūrybinei komandai priimtinausio sprendimo – taip gimsta įsitraukimas bei suinteresuotumas galutinio rezultato kokybe. Šioje veikloje kiekvieno komandos nario (-ės) nuomonė, įžvalga ar pasiūlymas reflektuojamas ir bendru sutarimu integruojamas, tad atsakomybės jausmas už filmą tampa organiškasis ir neprimestas. Tokia kūrybinė komanda ugdymo(si) patirtis padeda kurti ilgalaikį jaunų žmonių ryšį, ugdyti socialinius gebėjimus bei vystyti empatiją.

Generuojant filmo idėjas atsispiriama nuo anksčiau įgytų kultūrinių patirčių, permąstomi ir kūrybiškai pritaikomi vaizdiniai, ieškoma dermės pasakojant

filmo istoriją, keliami diskusiniai klausimai bei siekiama apsibrėžti ribas.

Prisilietę ir patyrę filmo kūrimo procesą mokiniai (-ės) įgyja daugelį kompetencijų. Viena svarbiausių šio ugdymo(si) patirčių – mokiniai (-ės) realizuoja save komandinėje veikloje, atrasdami asmeninius gebėjimus, patirdami ir pritaikydami save optimaliausiai. Jauno žmogaus savivertė auga nepaisant akademinų mokymosi rezultatų.

Šiame procese slypi ir nemažai iššūkių: šią veiklą suderinti su formalioju ugdymu, suplanuoti ir paskirstyti laiką bei energijos sąnaudas, gebėti spręsti konfliktus, mokytis išreikšti savo nuomonę, gebėti išgirsti kitus ir t.t. Tad šioje ugdymo(si) veikloje labai svarbus mokytojo (-os) vaidmuo. Mokytojas (-a) tampa vedliu, gebančiu išgirsti, bet neprimetančiu savo nuomonės, o skatinančiu diskutuoti, argumentuoti ir pagrįsti, lygiaverčiu komandos nariu.

Filmo kūrimo etapai:

- 1 etapas – burti komandą, analizuoti temą, žiūrėti bei aptarti ištraukas, tyrinėti asmenines patirtis, priimti atsakomybes, vykdyti užduotis, generuoti idėjas, planuoti laiką ir veiklą, diskutuoti bei reflektuoti;
- 2 etapas – mokytis pritaikyti audiovizualinio raštingumo instrumentus, kino kalbos gramatikos elementus, susipažinti su autorių teisėmis, vykdyti praktikas, ieškoti tinkamų vietų;
- 3 etapas – įgyvendinti scenarijuje užfiksuotą vaizdo / garso istoriją, patirti filmavimo procesą, priimti „klaidas“ bei įveikti iššūkius, rasti sprendimus;
- 4 etapas – kurti filmą pasitelkus montažą bei naudoti postprodukcijos instrumentus;
- 5 etapas – kurti filmo komunikacinę strategiją, atstovauti filmui.

Renata Miškinienė: „Gal kalbėsiu iš tos savo patirties, tiesiog, kad ta kultūra jaunam žmogui taptų savastim, tai, man atrodo, pirmiausia, reikia atsigręžti į tą jauną žmogų ir tam mokytojui ar edukatoriui nebandyti primesti, bet dirbti su ta jaunų žmonių grupe, su jų požiūriu į tam tikrą temą ir pabandyti įsigilinti, kaip jie mato tą temą, kas jiems yra svarbu, ir po truputį su jais keliaujant, jų pasaulėžiūra ir apskritai tos kultūros suvokimas toje temoje vis

gilėja, gilėja, gilėja ir atsiranda labai labai gražūs tie įvaizdžiai, formos labai labai gražios, kuriomis jie patys mėgaujasi ir kaip dažnai paskui sako: „nemanėm, kad mes tai galim“. Jie atranda savyje tiek daug galių, kas, man atrodo, įgalinti jauną žmogų tikėti savo vertybiniu pasauliu kaip vertingu, būtinu tiesiog yra labai svarbūs dalykai. Tai tiesiog atsigręžti į jauną žmogų.“

Įgyvendinome 6 projektus skirtingomis kino edukacijos temomis:

2015–2016 m. m. – tema „Klimatas“, vaidybinis filmas „Tiltas“.

- <https://www.cinemacentansdejeunesse.org/en/resources/all-the-questions/climate/realisations.html>
- https://www.youtube.com/watch?v=ci_UZRI3Q2A

2016–2017 m. m. – tema „Žaidimas kine“, vaidybinis filmas „Kuo tu vardu?“.

- <https://www.cinemacentansdejeunesse.org/en/resources/all-the-questions/play/realisations.html>
- <https://www.youtube.com/watch?v=cgjTc2HXrKQ>

2020–2021 m. m. – tema „Pojūčiai“, vaidybinis filmas „Echo“.

- <https://www.cinemacentansdejeunesse.org/en/resources/all-the-questions/sensation/realisations.html>
- <https://www.youtube.com/watch?v=7rmo1QQXy04&t=4s>

2021–2022 m. m. – tema „Motyvas“, vaidybinis filmas „Kartu“.

- <https://www.cinemacentansdejeunesse.org/en/programme/ann%C3%A9e-2021-2022.html>
- <https://www.youtube.com/watch?v=gfXdfPYKLFk>

2022–2023 m. m. – tema „Centruota / decentruota“, vaidybinis filmas „Virpesys“.

- <https://www.cinemacentansdejeunesse.org/en/programme/year-2022-2023.html>
- <https://www.youtube.com/watch?v=R5W99bVnKcA>

2023–2024 m. m. – tema „Filmuoti kita. Dokumentikos gestas“, dokumentinis filmas „Dar pabūsiu“.

- <https://www.cinematicentansdejeunesse.org/en/programme/year-2023-2024.html>
- <https://www.youtube.com/watch?v=3xEvTZdO7i0>

Šiais 2024–2025 m. m. gilinamės į temą „Bendruomenė, grupė, individas“.

- <https://www.cinematicentansdejeunesse.org/en/programme/year-2024-2025.html#Participants>

Tarptautinio projekto puslapio nuoroda:

- <https://www.cinematicentansdejeunesse.org/en/programme/year-2024-2025.html>

Informaciją apie kino edukacijos patirtis Anykščių Jono Biliūno gimnazijoje parengė Renata Miškinienė

Į(si)kvėpimui integruotų veiklų idėjos

Matematika ir menas

- Tikslas: Integruoti matematiką ir meną, naudojant geometrijos principus, kuriant meninius kūrinius.
- Veiklos aprašymas:
 - Matematikos pamokose mokiniai (-ės) nagrinėja geometrines figūras, proporcijas, simetriją ir matematinius modelius, kurie dažnai naudojami meno kūriniuose.
 - Dailės pamokose mokiniai (-ės) kuria kūrinius, naudodami geometrines formas, pagal pavyzdžiui, Kazio Varnelio darbus, M. C. Escher'io optines iliuzijas, abstraktųjį meną arba architektūros projektavimą, atsižvelgiant į matematinius principus.
- Rezultatas: Mokiniai (-ės) supranta, kaip matematika ir menas gali būti susiję ir kaip matematikos įgūdžiai padeda kurti vizualiai patrauklius kūrinius.

Literatūra ir teatras:

- Tikslas: Integruoti literatūrą ir teatrą, tyrinėjant, kaip literatūros kūriniai gali būti interpretuojami per scenos meną.
- Veiklos aprašymas:
 - Literatūros pamokoje mokiniai (-ės) skaito ir analizuoja klasikinį literatūrinį kūrinį (pvz., Sofoklio „Antigonė“, Williama Shakespeare'o „Hamletas“).
 - Teatro pamokoje mokiniai (-ės) rengia sceninę interpretaciją, kurdami dialogus, personažų vaidmenis ir scenos dekoracijas pagal kūrinio temas ir istoriją.
 - Kartu su mokytojais (-ojomis) aptaria, kaip literatūriniai elementai (personažai, konfliktai, simboliai) gali būti atskleisti per teatrą ir vaidybą.
- Rezultatas: Mokiniai (-ės) giliau įsitraukia į literatūros kūrinį, supranta jo struktūrą ir temas, kartu ugdydami sceninės raiškos įgūdžius.

Muzika ir istorija:

- Tikslas: Integruoti muziką ir istoriją, analizuojant, kaip įvairūs muzikiniai stiliai atsirado ir kokį vaidmenį jie atliko istoriniuose įvykiuose.
- Veiklos aprašymas:
 - Istorijos pamokoje mokiniai (-ės) nagrinėja tam tikrus istorinius laikotarpius (pvz., Baroko, Romantizmo, XX a. pradžia) ir svarbiausius istorinius įvykius, kurie formavo kultūrą ir muziką.
 - Muzikos pamokoje klauso šio laikotarpio muzikos, analizuoja kompozicijas ir aptaria, kaip muzika atspindi tuometinės visuomenės vertybes, kovas ar dvasinę būseną.
 - Taip pat galima organizuoti muzikinių kūrinų atlikimus, kur mokiniai (-ės) atlieka žymius kūrinius arba kuria kompozicijas pagal istorinius įvykius.
- Rezultatas: Mokiniai (-ės) geriau supranta muzikos ir istorijos sąsajas, išmoksta analizuoti, kaip muzika gali atspindėti istorinius ir socialinius procesus.

Gamtos mokslai ir kultūra:

- Tikslas: Integruoti aplinkosaugos ir kultūros temas, tyrinėjant, kaip kultūra veikia mūsų požiūrį į aplinką ir gamtos išteklius.
- Veiklos aprašymas:
 - Mokiniai (-ės) nagrinėja ekologinius klausimus, tokius kaip klimato kaita, atliekų perdirbimas, gamtos išsaugojimas. Analizuoja, kaip skirtingos kultūros per amžius traktavo gamtą, jos išteklius ir kaip tradicijos susijusios su gamtos apsauga (pvz., tradicijos ir ritualai, susiję su žemės ūkiu, aplinkos išsaugojimu).
 - Kūrybinėse dirbtuvėse mokiniai (-ės) kuria projektus, kurie jungia ekologines problemas ir kultūrinius aspektus – pvz., skulptūras iš perdirbtų medžiagų, menines parodas, kurias atkreipia dėmesį į gamtos apsaugą.
- Rezultatas: Mokiniai (-ės) ugdo kritinį mąstymą apie ekologines problemas ir sužino, kaip kultūra gali prisidėti prie aplinkosaugos sprendimų.

Pasidomėkite jau vykstančiomis iniciatyvomis mokiniams (-ėms) ir / ar mokytojams (-ojoms) Jūsų regione ir Lietuvoje, čia pateikiamos kelios

Meno avilys: www.menoavilys.org

Kūrybinės jungtys: www.kurybinesjungtys.lt

Keliaujančios architektūros dirbtuvės: www.keliaujanciosdirbtuves.lt

Kūrybingumo mokykla: <https://kurybingumomokykla.lt/>

MO muziejus: [Edukaciniai projektai su partneriais - MO](#)

Literatūros pažinimo programa vaikams ir paaugliams: [Kas yra vaikų žemė? | Vaikų žemė](#)

Naudingos nuorodos:

TŪM rekomendacijų leidinys. Nuoroda: [TUM-rekomendaciju-leidinys.pdf](#)

Bamford, A., 2006. The Wow Factor: Global Research Compendium on the Impact of the Arts in Education. Berlin: Waxmann Verlag.

Kultūrinės edukacijos poveikio vertinimas. Tyrimas atliktas Lietuvos kultūros tarybos ir Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijos iniciatyva, 2021.

Nuoroda: <https://www.kulturostyrimai.lt/wp-content/uploads/2021/04/Kulturines-edukacijos-veiklu-poveikio-vertinimas.pdf>

Kultūrinės edukacijos intervencijos: patirtys ir patarimai. Parengė Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka.

Nuoroda: https://www.lnb.lt/media/public/documents/kulturines-edukacijos-intervencijos/A_patirtys_patarimai_metod_gaires/A_01_metod_gaires_patirtys_ir_patarimai_2022_LT.pdf

Kūrėjų vaidmuo sprendžiant ugdymo problemas mokyklose. Tyrimo ataskaita (2017). Asociacija „Kūrybinės jungtys“, Žinių ekonomikos forumas.

Nuoroda: [Kūrėjų-vaidmuo.pdf](#)

Mokymasis už klasės ribų. Praktinės rekomendacijos (2022).

Bendradarbiaujant su EDU Vilnius ir Vilniaus miesto savivaldybe šešiose Vilniaus mokyklose 2021–2022 mokslo metais įgyvendintos „Tyrinėjimo menas: mokomės bendruomenėje“ programos patirtimi parengtos praktinės rekomendacijos visiems, kurie domisi kūrybiniais ugdymo metodais ir kaip į įtraukaus ugdymo procesus įtraukti netradicines erdves.

Nuoroda: [Mokymasis-už-klasės-ribų.-Praktinės-rekomendacijos-2022-Kūrybinės-jungtys.pdf](#) (kurybinesjungtys.lt)

Mokymasis miesto erdvėse. Strategijos (2023). Leidinys paremtas šešių Vilniaus mokyklų, kurios 2022–2023 metais dalyvavo programoje „Tyrinėjimo menas: mokomės bendruomenėje“, patirtimi. Programą įgyvendino asociacija „Kūrybinės jungtys“ drauge su EDU Vilnius.

Nuoroda: [Mokymasis-miesto-erdvесе-Strategijos-Kurybines-jungtys-2023.pdf](#) ([kurybinesjungtys.lt](#))

Metodų bazė pedagogams (-ėms), bibliotekininkams (-ėms) ir neformaliojo švietimo ugdytojams (-joms). Čia galima rasti medijų edukacijos projektų mokymo priemones: pamokų planus, vaizdo pamokas, kūrybines dirbtuves, kūrybinių projektų idėjas ir seminarų įrašus.

Nuoroda: [Meno Avilys | Edukacinių metodų bazė](#)

Valstybės pažinimo centras, pedagogams (-ėms) skirta [mokomoji medžiaga „Pamokos Valstybės pažinimo centre“](#).

Nuoroda: [Metodinė medžiaga mokytojams](#)

Metodinis leidinys „MOKYT(IS) MUZIEJUJE: DISTOPIJA AR REALYBĖ?“ skirtas visos Lietuvos mokytojams, kurie ieško įdomių, mokinių įtraukimą į mokymosi procesą padidinančių ir pagerinančių mokymo būdų.

Nuoroda: [mokytis_muziejuje_distopija_ar_realybe.pdf](#)

Konferencija „Kultūra + Švietimas“ (2024 m. birželio 15 d.).

Renginio nuoroda: [MOkytojo paso konferencija 2023](#)

Forumas „Sistemiško kultūrinio ugdymo Lietuvoje vizija“ (2024 m. gruodžio 4 d.).

Renginio nuoroda: [Forumas „Sistemiško kultūrinio ugdymo Lietuvoje vizija“ - YouTube](#)

„Kūrybingumo mokykla“ kartu su EDU Vilnius parengtas e. leidinys, kuriame išsamiai pristatomas fenomenais grįstas ugdymas (FGU) ir jo įgyvendinimas Vilniaus mokyklose 2023–2024 m. Tai pirma, pedagogams (-ėms) ir švietimo bendruomenei skirta, metodinė priemonė šia tema.

Nuoroda: <https://drive.google.com/file/d/1qUNKgx9gJtc7k-4bpVlBwHhvSyVVGyJV/view>

TŪM Tūkstantmečio
mokyklų
programa

Finansuoja
Europos Sąjunga
NextGenerationEU

NAUJOS KARTOS
LIETUVA

esfa EUROPOS
SOCIALINIO
FONDO
AGENTŪRA

ŠVIETIMO,
MOKSLO IR SPORTO
MINISTERIJA